

ШТА РАДИ ДАНАС ТВОЈ ТАТА

Трчао сам босоног утабаном уском стазом преко прекрасне ливаде, обрасле високом травом. Идем први пут сâм до комшије. Послали ме да посудим од њих једну алатку. На стази угледам понеког гуштера који се сунча, жабу која прескаче стазу као и зеленог скакавца. Ако угледам змију? Нисам је волио а ње сам се бојао. Оне су плашљиве. Прутом, кога сам носио, усталасам траву а она лагано пређе преко стазе. Брзо се сакрије у густој трави. Не напада, само се брани ако јој пријети опасност. Плашио сам се, али не толико да бих од ње бјежао, већи страх сам имао преко прелаза крај једне куће. Комшија није држао пса али је поред куће држао свиње у огради. Два су прелаза преко ограде на стази. Старији су их са лакоћом прелазили, а млађи су се тешко пењали. Док сам се пењао и прелазео ограду, радознале свиње биле су испред мојих ногу и тако у чопору пођу за мном и застану код другог прелаза. Њихови власници хранили су их преко ограде па су очекивали храну и од мене и због тога су се узнемириле и препријечили ми пролаз.

Вртиле су се и њушкале око мојих ногу. Осјећао са, већи страх од њих него од змије на стази, јер нисам сигуран у њихову добру намјеру.

Прелазим преко главног колског пута који пролази поред комшијске куће. Ако није прашњав онда је

блатњав, обрастао грмљем и остругама. Њиме мјештани довозе све што треба са њива, одлазе воловским колима, стоку тјерају на пашу, а пјешке иду стазама преко њива. Свака кућа имала је своју стазу којом се долази и одлази кући. Село је било ишарано и повезано стазама. Никома није сметало што је стаза за пролазника утабана преко његове њиве. То је била најкраћа и најбржа веза између кућа ако неког требаш или нешто требаш. Других веза није било осим довикивања или јаука ако се нешто неком изненада догоди.

Куће у селу биле су у групама и разбацане, без неког посебног урбанистичког реда. Усамљене и одвојене од других биле су куће које нису имале већи број мушких потомака, па се нису дијелили од оца. Ћерке су се удавале и одлазиле из родне куће.

Није било уобичајено да ћерка живи са мужем у родитељској кући или да сагради кућу на родитељском имању. Што је породица била бројнија више је кућа саграђено. Село је груписано по породицама истих презимена па их је лако пронаћи. У турско вријеме био је порез на кућу, односио се на домаћинство па се синови нису дијелили од родитеља и живјели су заједно као задруга. Лакше су подносили намете на домаћинство, али су трпјели тјескобу и успорени напредак. Споро су се мијењале застарјеле навике, задруге су се брзо распале послије укидања дажбина на куће.

Породице су отворене за сарадњу са другим породицама, људи су се помагали и позајмљивали једни другима. Временом су се повезале женидбама и удајама или кумством. Већином су славили различите крсне славе па су били узови једни код других. Посјећивали су се и на другим весељима. Окупљали су се у

невољи и немилим догађајем, без позива. Било је замјерки, погрдних и сувишних ријечи, али мржња је била непозната. Завидност је била подстицај да се комшија стигне и престигне, али не да му се нешто оспори и штета нанесе.

У то вријеме нико у својој кући није могао имати све. Једни су имали једно – други су имали друго. Посуђивало се и узајимало од крупних алатки и машина, кола и волова, до брашна, гаса, шећера и кафе и све је то било нормално без замјерке и приговора. Град је био далеко од села, без превоза. И када се имало новца до кога се тешко долазило, требало је то купити, а кад се купи треба довући или донијети.

Када сам савладао прелаз и страх од свиња, нашао сам се пред комшијином кућом. Његов пас истрчао је из своје кућице и залајао. На њему звекеће ланац на коме је свезан. Хтио, не хтио, помислио сам у себи, а шта ако он трчећи из кућице прекине ланац? Прут који носим и снага коју имам није довољна да се одбраним.

Кућа на селу могла је бити без овце, свиње или краве, али ријетко без мачке, пса и кокошки.

Чим пас залаје неко се нађе од укућана на дворишту јер се зна да неко долази. Е, тако сам се нашао пред њиховом кућом. Од свега што сам преживио и доживио док сам од куће дошао утабаном уском стазом, заборавао сам зашто сам дошао и зашто су ме послали?

Пред мене је из куће изашла баба Пеја. Стајао сам пред њом збуњен, стидан, а језик се завезао само сам очима трептао. Не знам што сам дошао!

Поглед нисам скидао с ње, нисам знао да ли сам јој и Бога назвао. Она насмијана, питома, ниског раста, али виша за двије моје висине. Лице наборано, препла-

нуло од сунца. Прамен бијеле косе до половине чела извирује испод црне мараме. Бијела рубина на њој по прсима пожутјела. Прегача око појаса као мозаик у бојама на којој су се задржали остаци ситног дрвета којег је уносила да ватру наложи и ручак скува, погачу или крух испече за укућане који раде у пољу. Ноге босе, попуцале пете. Руке помрешкане са плавим венама од година и од рада. За мене висока крупна жена, јер се наш сусрет догодио и оне јесени када сам пошао у школу. У стварности она је била жена ситна и нижег раста.

Питала ме је са осмијехом, меканим гласом, као да ме моли, ко ме је послао:

- Послао ме тата.
- А шта ради данас тата?
- Теше јарам за волове.
- А ха. И?
- Нема чиме да га проврти.
- Он те је послао за сврдао телижњак.
- Е, то – од среће сам поскочио.

Она ме је загрлила помиловала по глави у косу ме пољубила и повела ме пред кућу.

Сврдао по којег сам дошао, без њега отац не би могао провртјети јарам за тељиг, био је алатка која је по томе била препознатљива. Тељизи држе јарам на воловским вратовима преко кога се користи воловска снага за обраду земље и превоз терета натовареног на кола.

Јарам је био мјерило за површину обрадивог земљишта прије мјерних јединице – дулума, јутра или хектара. Био је као јединица за опорезивање, означавао је сточну запрегу, у преносном значењу, богатство домаћинства. Под тиме се подразумијевао пар волова и њихова снага за обраду.